

Monumentnummer*: 506218

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 14 januari 1997
Kadaster deel/nr 82782/111

Woonplaats*	Gemeente*			Provincie*			
Bergen op Zoom	Bergen op Zoom			Noord-Brabant			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Zuivelstraat	22 a	a		4611 PJ	Bergen op Zoom		
Zuivelstraat	22 c	c		4611 PJ	Bergen op Zoom		
Lombardenstraat	25			4611 VZ	Bergen op Zoom		
Zuivelplein	9			4611 NX	Bergen op Zoom		
Zuivelplein	8			4611 NX	Bergen op Zoom		
Zuivelstraat	22			4611 PJ	Bergen op Zoom		

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Bergen op Zoom	G			7786
Bergen op Zoom	G	7788	A5	
Bergen op Zoom	G	7788	A4	
Bergen op Zoom	G	7788	A6	
Bergen op Zoom	G	7788	A2	
Bergen op Zoom	G	7788	A3	
Bergen op Zoom	G	7788	A7	
Bergen op Zoom	G	7788	A1	

Omschrijving**

Inleiding

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Voormalig postkantoor uit 1912 naar ontwerp van D.E.C. Knuttel, opgetrokken in donkerrode baksteen, op een rechthoekige plattegrond met twee lage bouwlichamen aan de achterzijde zodat een U-vormige plattegrond ontstaat en gesitueerd aan Zuivelplein (voorgevel), Zuivelstraat (zijgevel) en Parade (achtergevel). Het gebouw is met een omlopende plint uitgevoerd, heeft afwisselend één tot vier bouwlagen en is deels voorzien van leien daken met Maasdekking en deels plat gedekt.

Omschrijving

De voorgevel telt zeven assen met een centraal geplaatste ingangspartij, het recht gesloten middendeel ter breedte van drie traveeën met een hoogte van twee bouwlagen, de twee afsluitende geveldelen tellen elk twee traveeën, drie of vier bouwlagen en hebben in de topgevel een sier-smeedijzeren anker. Het linker geveldeel beschikt op de begane grond over twee door korfbogen ontlaste hoge en brede vensters met middenstijl en door roeden ingedeelde bovenlichten; tussen deze vensters is de grijze natuurstenen brievenbus met dito omlijsting aangebracht. Op de verdieping twee smallere vensters met door roeden ingedeelde bovenlichten en op de eerste verdieping twee dicht naast elkaar geplaatste, geheel door roeden ingedeelde kleine vensters met kalf. Alle vensters zijn met natuursteen versierd: in de dorpels, ter hoogte van de kalven, in de ontlastingsbogen, hanekammen en strekken. De daklijsten zijn met grijze natuursteen afgezet en voorzien van dito blokken en aanzetstukken; de klokvormige geveltop is afgezet met natuursteen. De middenpartij heeft ter weerszijden van de entree een kruisvenster met roedenverdeling waarboven een ontlastingsboog, terwijl de entree bestaat uit twee houten deuren die in een bewerkte natuurstenen omlijsting onder een rondboog is gevat. Boven de dubbele ingang deur vormt een gekoppeld venster met glas-in-lood door middel van een natuurstenen omlijsting de verbinding met een (inmiddels verdwenen) gevelopschrift ("Post en Telegraaf") waarboven drie gelijkvormige vensters zijn opgenomen, alle met roeden in het bovenlicht, het centrale venster rijker (met natuurstenen kozijnen) uitgevoerd dan de twee overige. Alle vensters van de middenpartij zijn met natuurstenen blokken versierd: in de dorpels, ter hoogte van de kalven, in de ontlastingsbogen, hanekammen en strekken. De goot van de middenpartij rust op gesneden en geprofileerde (houten) gootklossen met gesneden waaiermotief en steunt op natuurstenen consoles waartussen siermetselwerk. Het zadeldak met de nok parallel aan de Zuivelstraat heeft in het midden een dakkapel met roedenverdeling onder halfronde, houten afsluiting. Het rechter geveldeel telt vier lagen. Op de begane grond een gedeeld venster, rechts daarvan een dienstingang voorzien van natuurstenen deuromlijsting onder een rondboogstelling waarboven gekoppelde, smalle venstertjes met glas-in-lood. Links hiervan, op de tweede bouwlaag, twee vensters (het rechter met kalf) en in de top een dubbel smal, hoog venster. De vensters in het rechter geveldeel hebben alle een roedenverdeling en zijn met natuursteen omkleed: in de dorpels, ter hoogte van de kalven, in hanekammen en strekken. Tegen de rechterzijde van de voorgevel grenst een dubbel hek van sier-smeedijzer dat toegang verleent tot een L-vormig plaatsje met deuren naar de rijwielstalling en de werkruimte voor telegrambestellers. Deze (rechter-) zijgevel heeft op de begane grond een venster met roeden en een smal gedeeld venster naast de paneel deur met roedenverdeeld bovenlicht. Deze verder blinde zijgevel heeft ter hoogte van de derde bouwlaag drie identieke kleine, smalle vensters met klapraam. Op de hoek van Zuivelstraat en Zuivelplein springt het gebouw iets in en is een traptoren van vier verdiepingen opgenomen. Deze toren is voorzien van smalle, nisvormige vensters met kleine roedenverdeling en natuursteen in dorpels en strekken in baksteen. De achzijdige spits rust op een bakstenen uitkraging en is met leien gedekt. Aan de zijde van het Zuivelplein is rechts van de toren op de begane grond een breed, hoog dubbelvenster onder een boogstelling geplaatst, op de verdieping een smal, hoog venster; deze twee vensters hebben in de bovenlichten een roedenverdeling en zijn met natuursteen afgezet in dorpels, ter hoogte van de kalven, in hanekam en boogstelling. De gootlijst is gelijk die aan de zijde van de Zuivelstraat uitgevoerd; op het zadeldak staat een gemetselde schoorsteen. Links van de traptoren staat een dwarsgeplaatst, iets naar voren springend bouwlichaam onder zadeldak, met de nok haaks op het Zuivelplein. Op de begane grond een centrale moderne deur, geflankeerd door twee schampalen, en onder een boogstelling leidend naar de bestellersruimte, links en rechts van deze deur smalle,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

hoge venstertjes met natuursteen in dorpel en bakstenen strek; op de verdieping staan drie identieke vensters naast elkaar, alle met roedenverdeling en natuursteen in dorpel, ter hoogte van het kalf en in de hanekam terwijl in de klokvormige geveltop één identiek venster is aangebracht; hierboven een sier-smeedanker. De dakranden zijn met natuursteen afgezet, evenals de klokvormige gevelbeëindiging. Het gebouw wordt links aan deze gevelzijde beëindigd met een éénlaagse, platgedekte vleugel ter lengte van drie raamtraveeën: hoge, brede, dubbele vensters met roedenverdeling in de bovenlichten en natuursteen in dorpel, ter hoogte van het kalf en in de hanekam. De gootlijst met gesneden, geprofileerde (houten) gootklossen is voorzien van een waaiermotief en rust op natuurstenen consoles waartussen siermetselwerk. De achtergevel van het voormalige postkantoor bestaat uit drie eenheden. Links en rechts een éénlaagse, platgedekte vleugel die haaks op het hogere, drie lagen tellende centrale bouwlichaam staat, en hiertussen, parallel aan de vleugel aan de Zuivelstraat, een lagere, platgedekte aanbouw ter hoogte van twee lagen. De lage linker vleugel is twee raamtraveeën breed en telt drie dito aan de binnenzijde van de U-vormige plattegrond terwijl de rechter vleugel drie raamtraveeën telt en aan de binnenzijde van de 'U' blind is en links een lage aanbouw heeft met twee smalle venstertjes. Tussen beide platgedekte vleugels staat tegen de achtergevel van het centrale bouwlichaam een platgedekte, rechthoekige vleugel ter hoogte van twee lagen en voorzien van een tandlijst. Rechts hiervan een topgevel met dubbele openslaande balcondeuren leidend naar het plat van de bestellersruimte, de zijlichten en het bovenlicht met roedenverdeling, het geheel onder een boogstelling met siermetselwerk. Hierboven twee smalle staande vensters met roedenverdeling en afgesloten met een strek, de geveltop met sier- smeedanker en halfronde daklijst is afgezet met natuursteen. De begane grond telt zeven raamtraveeën. Alle vensters zijn identiek uitgevoerd: smal, hoog en het bovenlicht met roedenverdeling, terwijl dorpel en strek in natuursteen zijn uitgevoerd. Op de verdieping zes dito vensters en één kleiner met roeden. Van de bovenste verdieping van de hoofd vleugel steekt de derde bouwlaag boven de platgedekte aanbouw tegen de achtergevel uit: deze laag heeft vier vensters, alle met roeden en voorzien van natuurstenen dorpel en strek. Achter het pand een (verwilderde) tuin, afgesloten met een geknikte bakstenen tuinmuur, het deel grenzend aan het kerkhof geleed met zes beertjes en voorzien van rollaag, aan de zijde van het Zuivelplein met tandlijst, ezelsrug en natuurstenen beëindiging; bij de inrijpoort een natuurstenen schamppaal. Inwendig beschikt het voormalig postkantoor grotendeels over de oorspronkelijke indeling en uitvoering. Monumentale onderdelen bestaan uit portaal en vestibule (vloeren in terrazzo, wanden met geglazuurde groene en gele baksteen; dubbele paneeldeuren met dubbele koperen handgrepen), die door middel van gekoppelde boogstellingen met elkaar verbonden zijn; de hierachter gesitueerde wachtzaal/lokettenhal telt zes bij drie (boog-)traveeën, heeft een marmeren vloer in zwart-wit blokpatroon en een gewelfde, glazen kap met glasroeden die wordt getorst door afwisselend consoles, korbelen en geschoorde stijlen op natuurstenen neuten; directeurskamer met houten lambrizing, kluis, schuifvenster naar het postlokaal en een portière als verbinding met de post- en telegraafruimte (waarin een tweede kluis); originele geprofileerde deur- en vensteromlijstingen en paneeldeuren, dubbele kwartslag trap met bewerkte houten trappaal en dito smetstrook; houten spiltrap in traptoren. Op de verdieping: twee zwartmarmeren schoorsteenmantels, originele deur- en vensteromlijstingen en paneeldeuren, lambrizingen.

Waardering

Het gebouw belichaamt het maatschappelijk belang van de posterijen in het begin van de 20ste eeuw en kreeg met het ontwerp van Knuttel op eigentijdse wijze gestalte. Als zodanig is het postkantoor een symbool voor en uitdrukking van historische infrastructurale ontwikkelingen, materialiseert het een eigentijdse (nieuwe) bouwopdracht en vertegenwoordigt het een episode uit de geschiedenis van de (massa)communicatie en bezit het, als gevolg, cultuurhistorische waarde. Historisch-stedebouwkundige waarde ligt besloten in de verhouding van het voormalig postkantoor tot de stedelijke omgeving, die sinds 1985 als Beschermd Stadsgezicht is aangewezen. Het object ligt op een hoek; structuur, vorm en silhouet voegen zich op overtuigende wijze binnen het stedelijk ensemble van oudere bouwkunst, bestaande verkavelingen en historische perceelsindelingen zonder afbreuk te doen aan de eigen- aardigheid van het ontwerp en zonder verlies van architectonische identiteit of stijl die wordt gekenmerkt door opvallende volumewerking jegens

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

bescheiden proporties, uitgewogen materiaalgebruik, gedoseerde kleurwerking en verzorgde detaillering. De stijl waarin het gebouw is uitgevoerd, staat bekend als neo- renaissance en geldt als specifiek voor postkantoren uit de eerste decennia van de 20ste eeuw; als zodanig vertegenwoordigt het object architectuurhistorische waarde en bewerkstelligt de ongeschonden, uitwendige verschijningsvorm opmerkelijke belevings- en herinneringswaarden. Zeldzaamheidswaarde valt ook aan de inwendige staat toe te kennen. Als gevolg van een dertigjarige buitengebruikstelling als postkantoor bleef het inwendige verschoond van ingrijpende renovatie of verbouwing die vele postkantoren in de jaren 1960-1990 trof, zodat de oorspronkelijke indeling nog geheel herkenbaar is en in zowel zijn afzonderlijkheid als functionele historische samenhang behouden. De inwendige ruimteschikking met bijzondere elementen als lokettenhal/wachtruimte, kamer voor de directeur en diverse werkvertrekken (bestellersruimte, postlokaal, post- en telegraafruimte, telefoon- en telegramvertrekken) is in tact terwijl op de verdieping de directeurswoning zowel in ruimte-indeling als in details (schoorsteenmantels, deur- en vensteromlijstingen, deuren) grotendeels ongewijzigd bleef. Binnen het oeuvre van architect Knuttel neemt het object een opmerkelijke plaats in, omdat het als postkantoor vrijwel gaaf behouden bleef, als opus van een belangwekkend Rijksbouwmeester werd geboekstaafd en als opmerkelijke proeve van historische Rijksarchitectuur geldt.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Overheidsgebouw

Functie

Postkantoor

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument